

עלון בנגינות מזמור שיר

בס"ד

כניסת שבת 7:05
ציאת שבת 8:21

הוצאה לאור:
יצחק חלבה 052-6025436

גיליון מס' 1021 א' מנחם אב תשפ"ה

מטות-מסעי

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדור נבנצל שליט"א
התורה מספרת: "וּמִקֵּנָה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יַעֲרֹן וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהָיָה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה" (במדבר לב, א) בעקבות הבחנה זו באים בני גד ובני ראובן לפני משה כשבקשה בפיהם לקבל אחוזה בארצות הללו שבעבר הירדן.
משה רבינו מגיב בחריפות: "הֲאֵלֹהֵיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁכְּבוּ פֹה" (שם ו) ובנאום בן עשרה פסוקים מוכיח אותם בדברי מוסר, ומזכיר להם את חטא אבותם אשר סרבו להיכנס לארץ והסיתו את בני ישראל לחזול מתוכנית כיבוש הארץ שבעיניהם היתה משימה בלתי אפשרית. בני גד ובני ראובן מסבירים את עצמם: "גִּדְרֹת צֶאֱן נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטָפְנוּ וְאַנְזֹנֵנוּ נִזְלֹלְנוּ וְזֹשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם טז-יז) דהיינו, אין כוונתנו להשתמש במלחמת כיבוש וחילוק הארץ, רק שלאחר שיושלם המהלך נחזור לעבר הירדן. משה רבינו מקבל את הצעתם אולם בד בבד מוכיח אותם על סדר עדיפויות שגוי שהציגו בפניו. "בְּנֵי לָכֶם עָרִים לְטָפְכֶם וְגִדְרֹת לְעִנְיָכֶם" (שם כד) "עֲשׂוּ הַעֲיָקָר עֵינֵי עֵינֵי וְהַטַּפִּל טַפִּל, בְּנוּ לָכֶם תַּחֲלִילָה עָרִים לְטַפְכֶם וְאַחֵר כֵּךְ גִּדְרוֹת לְצִנְאֲכֶם" (רש"י) משה הדגיש במשפט זה שהילדים חשובים יותר מהצאן למרות שסיבת בקשתם של בני גד ובני ראובן נבעה משיקולים חיוביים ולא מרצון להתעשר מגידול צאנם; הרב דסלר זצ"ל מסביר את סברתם: אם הקב"ה בירך אותם במקנה כה רב אות הוא שזהו חלקם בעבודת ה' וממילא חייבים לדאוג לגדל בהמות שמנות בכדי לספק לאחיהם שבארץ ישראל, שכן נדרשים בהמות רבות לצורך הקרבת קורבנות בבית המקדש, כגון שני כבשים לתמיד של שחר ותמיד של בין הערביים, מוספים, עולות ראייה, וכד'. הם ראו את עצמם כספקים העיקריים של בהמות להקרבה בבית המקדש, ואעפ"כ משה העיר להם שלמרות החשיבות הנעלה שבמצוה זו הילדים חשובים יותר, והם אכן מקבלים הערה זו ומגיבים: "טָפְנֵנוּ נִשְׁעֵנוּ מִקְנֵנוּ וְכָל בְּהֵמָתֵנוּ יִהְיוּ שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד" (שם כו) והקדימו את הילדים למקנה.

לפי מהלך הפסוקים עד סוף הפרשה נראה שמשה השלים עם המשא ומתן ובכך הסוגיה נסגרה. והנה מו"ר הרב נבנצל שליט"א מוכיח שמשה לא קיבל את הדבר בלב שלם; אם נתבונן בספר דברים, אשר במהלכו מוכיח משה רבינו את ישראל על התנהגותם במדבר, נבחין בקושי מסוים בהבנת סדר הפרשיות שכן נושאים יסודיים כמו מתן תורה או חטא העגל מוזכרים רק בפרשת ואתחנן ועקב. אם כן מהם הנושאים העיקריים המוזכרים בתחילת ספר דברים? אומר הרב: המכנה המשותף של התחלת הספר הוא דברי תוכחה לבני גד ובני ראובן על החלטתם לנחול בעבר הירדן. פעם אחר פעם משה רבינו מנסה לשכנע אותם לחזור בהם. "ה' אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּהִזְכֹּר לָאֵמֹר רַב לָכֶם שָׂבַת בְּהָר הַזֶּה: פָּנֵנוּ וְסַעֲוָה לָכֶם...בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ" (דברים א, ו-ח) אלו דברי תוכחה לבני גד ובני ראובן, מדוע אינכם רוצים להיכנס לארץ? לאחר מכן משה אומר להם: "לֹא אוֹכַל לִבְדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם...הֵבֹאוּ לָכֶם אֲנָשִׁים וְזָכָמִים וְגִבֹּרִים" (שם ט-יג) ובני ישראל

עונים לו: "טוֹב הַדִּבֶּר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת" (שם יד) היכן התוכחה במשפטים הללו? לכאורה יש כאן הצעה והסכמה ותו לא, אולם גם אלו דברי תוכחה שכן בני ישראל היו צריכים להתנגד להצעה זו: 'רבינו ממי נאה ללמוד, ממך או מתלמידך?' אומנם ייבחרו אנשים חכמים ונבונים אולם אינו דומה הלומד מכלי ראשון ללומד מכלי שני; משה רבינו קיבל ישירות מפי הגבורה ולמרות שטענתו מוצדקת, שכן בלתי אפשרי שאדם אחד ישפוט את העם כולו, אעפ"כ היה להם להצטרע ולהביע התנגדות להצעה זו, ובמקום זה זירזו את משה לעשות זאת במהרה (רש"י שם). גם עניין זה הינו תוכחה לבני גד ובני ראובן; הם בחרו להישאר בעבר הירדן, רחוק ממרכז הרוחני של עם ישראל, רחוק מבית המקדש, ויצטרכו ללמוד מפי תלמידים במקום ללמוד מגדולי הדור.

לאחר מכן משה מזכיר את חטא המרגלים; גם עניין זה קשור לבני גד ובני ראובן שכן הוא חושש שהתנהגותם הינה זהה לחטא המרגלים "כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלֹחַ אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ...וְהָיָה קָמָתָם תַּזוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים וְזָטָאִים"

מאוחר יותר משה מזכיר להם כיצד הקיפו את ארץ אדום מואב ועמון והוזהרו שלא לכבוש את ארצם. בזה רומז לבני גד ובני ראובן שלמרות שיישארו בקרבת עמים אלו אסור להם לכבוש את ארצם בכדי להרחיב את גבולם, ואם זו היתה תוכניתם הרי שהיא לא ברת ביצוע. אחר כך משה מתאר את מלחמת סיחון ועוג, ארצות שביקשו בני גד ובני ראובן.

לאחר מכן אומר משה: "וְאַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר...אֶעֱבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן" (דברים ג, כג-כה) תוכחה זו חריפה ביותר, שכן מדגיש בה משה שהתפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות בשביל לזכות להיכנס לארץ וסירב להסתפק בראייה מרחוק, והם יכולים להיכנס ולגור בתוכה רק אם יחליטו בכך ובמקום זה מוותרים עליה. אחר כך מזהיר אותם משה שלא יעבדו עבודה זרה, במיוחד בני גד ובני ראובן שיישארו בסביבת עובדי עבודה זרה.

והנה למרות כל התוכחות והמאמצים של משה לשנות את עמדתם הם עומדים בהחלטתם לנחול בעבר הירדן, ולכן: "אִזּוּ יִבְהִיל מִשְׁנֵה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרֹזָה שְׁמִשֵּׁי" (שם מא) אומרים חז"ל: בארץ ישראל יהיו תשעה וחצי שבטים ובעבר הירדן שניים וחצי, מדוע אם כן מספר ערי מקלט - ערים שקלטו רוצחי נפש בשגגה - שווה בשניהם? אלא שבארץ גלעד שבעבר הירדן "שִׁכְחִי רֹצְחִים" (מכות ט) כלומר מצויים שם רוצחים רבים, ואולי מפני שמלכתחילה היה זלזול בחיי אדם בכך שהקדימו את המקנה לילדים, פגם שבמשך השנים התפתח והגיע לממדים של רצח בשוגג ובמזיד. אולם עיקר הסיבה היא המרחק ממרכז הרוחני והסנהדרין, ממילא גם הבדלת ערי מקלט מהווה תוכחה לבני גד ובני ראובן. מיד ובסמוך כתוב: "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשְׁנֵה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם מד) ועד כה לפני מי שם משה את התורה? אלא שמתחילת הספר עד פסוק זה היו התוכחות מכוונות לבני גד ובני ראובן ומכאן והלאה לכלל ישראל.

ברור שאין בדרישתם איסור כלשהוא, שאם לא כן משה לא היה מסכים לה; אולם סדר העדיפויות שלהם שגוי, מה חשוב ממה ומה עדיף על מה. מכאן לקח עצום עבורנו: ללמוד מהו המשקל היחסי של כל מצוה בתוך המאזן של תרי"ג מצוות ולא לאבד את קנה המידה הנכון.
שבת שלום יצחק חלבה

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, יוסף הכהן בן קלרה, מרטין בן ברנרדו, אליהו בן עישה, חיים יוסף בן שרה, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, דוד הרוש בן לאה, ויצמן מור בן גורג'יה, מרת אמי אולגה בת קלרה, חיה אסתר בת יעקב אריה, ציפורה בת מסעודה, רחל בת יעקב ורודובסקי, יחזקאל בת שרה, תמר בת שרה ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לויכוח הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד